

การประกอบสร้างอัตลักษณ์ด้วยประวัติศาสตร์ส่วนบุคคล ในนวนิยายภาษาอังกฤษของสตรีฟิลิปปินส์พลัดถิ่น

รัญวรัชญ์ กอบศิริธีรารัตนา¹

Received: May 5, 2022

Revised: May 23, 2022

Accepted: May 30, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาตัวบทนวนิยายภาษาอังกฤษของนักเขียนสตรีฟิลิปปินส์พลัดถิ่นสามเรื่องคือ *Fish-Hair Woman* (2012) ของ เมอลินดา โบบิส *The Mango Bride* (2013) ของมารีวี โซลิเว็น และ *Gun Dealer's Daughter* (2013) ของจินา อโพสทอล เนื่องจากนวนิยายกลุ่มนี้กล่าวถึงวิถีชีวิตของตัวละครสตรีฟิลิปปินส์โดยนักเขียนสตรีฟิลิปปินส์เอง อาทิ เรื่องราวของแรงงานสตรีฟิลิปปินส์ในต่างประเทศ สตรีที่อยู่ในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ของฟิลิปปินส์และเรื่องราวของสตรีในครอบครัวฟิลิปปินส์ ลักษณะที่ปรากฏในนวนิยายภาษาอังกฤษของนักเขียนสตรีฟิลิปปินส์พลัดถิ่นกลุ่มนี้สะท้อนการประกอบสร้างอัตลักษณ์และการสร้างประวัติศาสตร์ส่วนบุคคลขึ้นมาอีกชุดหนึ่งเมื่ออยู่นอกบ้านเกิด บทความนี้จึงมุ่งศึกษาว่ากลุ่มนักเขียนสตรีฟิลิปปินส์ที่ใช้ภาษาอังกฤษเมื่อเผชิญภาวะพลัดถิ่นนำเสนออัตลักษณ์ของตนและของประเทศฟิลิปปินส์ต่อผู้อ่านนานาชาติด้วยรูปแบบและกลวิธีอย่างไรบ้าง

คำสำคัญ: นักเขียนพลัดถิ่น, วรรณกรรมฟิลิปปินส์, นักประพันธ์สตรี, วรรณกรรมภาษาอังกฤษ, การประกอบสร้างอัตลักษณ์

¹ หน่วยงานผู้แต่ง : ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อีเมล : ranwarat.p@gmail.com

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การประกอบสร้างอัตลักษณ์ด้วยประวัติศาสตร์ส่วนบุคคลในนวนิยายภาษาอังกฤษของสตรีฟิลิปปินส์พลัดถิ่น” ได้รับเงินทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีงบประมาณ 2562

The Construction of Identity and Individual History in Diasporic Filipino Women Writers' English Language Novels

Ranwarat Kobsirithiwara²

Received: May 5, 2022

Revised: May 23, 2022

Accepted: May 30, 2022

Abstract

This article examines literary works written in English by three diasporic Filipino female writers: Melinda Bobis's *Fish-Hair Woman* (2012), Marivi Soliven's *The Mango Bride* (2013) and Gina Apostol's *Gun Dealer's Daughter* (2013). These novels represent Filipino women working in foreign countries, their roles in the family and in Filipino history, documenting the construction of identity and the creation of personal history outside of the motherland. This article explores how female English-speaking Filipino writers represent Filipino identities and displacement to international readers.

Keywords: Diasporic writers, Filipino literature, Female writers, English literature, Identity construction

² Affiliation : Department of Literature, Faculty of Humanities, Kasetsart university

This article is part of research project 'The Construction of Identity by the Individual History in Diasporic Filipino Women's English Novels' funded by Faculty of Humanities research fund 2019

1. บทนำ

ประเทศฟิลิปปินส์ได้รับเอกราชในปี ค.ศ. 1946 การสร้างสรรค์กวีนิพนธ์ภาษาอังกฤษของฟิลิปปินส์เริ่มขยายตัวมากขึ้น เพราะมีปัญญาชนหลายคนสำเร็จการศึกษาจากประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งนับเป็นยุคแห่งการตื่นตัว (Period of Awareness) ของ การสร้างสรรค์วรรณกรรมภาษาอังกฤษ วรรณกรรมของประเทศฟิลิปปินส์ตั้งแต่ยุคก่อนอาณานิคมจนถึงหลังอาณานิคมโดยมาก แต่งโดยนักเขียนชายและมีเนื้อหาสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ แนวคิดชาตินิยม และความเคลื่อนไหวทางการเมือง จึงทำให้เกิดข้อคำถามที่ว่า ในวงวรรณกรรมฟิลิปปินส์นั้น นักเขียนสตรีมีบทบาทอย่างไรบ้าง จากบทความ “The Impact of English on Pre-War Filipino Women Writers” ของเอ็ดนา ซาปานตา มานลาปาซ (Edna Zapanta Manlapaz) กล่าวถึงอิทธิพลของภาษาอังกฤษต่อนักเขียนสตรีฟิลิปปินส์ในยุคก่อนสงครามไว้ว่า ประการแรก ภาษาอังกฤษคือเครื่องมือของนโยบายจักรวรรดินิยม ประการต่อมา ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแห่งอำนาจ เป็นใบเบิกทางสู่โลกใหม่ โอกาสใหม่ของชาวฟิลิปปินส์ การใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการเรียนการสอนในโรงเรียนภายใต้การควบคุมดูแลของสหรัฐอเมริกา ทำให้สตรีสามารถเข้าถึงภาษาแห่งอำนาจนี้ได้เช่นเดียวกับชาย ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ทำให้เกิดความเท่าเทียมระหว่างสองเพศ การเรียนการสอนภาษาอังกฤษยังได้สร้างอาชีพและรายได้ให้กับสตรีฟิลิปปินส์ที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ดีเทียบเท่าชาวตะวันตก กลุ่มสตรีที่มีรายได้ขึ้นมาเหล่านี้จึงประกอบสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันคือ สตรีฟิลิปปินส์สมัยใหม่หรือ La Filipina Moderna ประการสุดท้าย ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางของวรรณกรรมฟิลิปปินส์ กลุ่มนักเขียนฟิลิปปินส์นิยมใช้ภาษาอังกฤษในการแต่งเรื่องสั้นและกวีนิพนธ์โดยไม่ตะจิตตะขงใจว่าเป็นภาษาของเจ้าอาณานิคม ในค.ศ. 1927 มีการก่อตั้งสมาคมนักเขียนของมหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ สมาคมนี้นับสนุนให้นักเขียนใช้ภาษาอังกฤษเพราะภาษาของหมู่เกาะในฟิลิปปินส์มีมากมาย และภาษาอังกฤษทำให้ฟิลิปปินส์เชื่อมโยงกับโลก นักเขียนสตรีได้ร่วมกับนักเขียนบุรุษก่อตั้งสมาคมนักเขียนแห่งมหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ ในค.ศ. 1927 จึงเกิดกระแสการให้ความสำคัญกับนักเขียนสตรีเพิ่มมากขึ้นและนักเขียนสตรีเหล่านี้ก็ผลิตงานที่มีความสำคัญต่อวงการ นักวิจารณ์วรรณกรรมชาวอเมริกันกล่าวว่า นักเขียนสตรีฟิลิปปินส์สามารถผลิตงานที่มีคุณภาพสู้กับกวีอเมริกันร่วมสมัยได้มากกว่านักเขียนชายเสียอีก สำหรับวงวรรณกรรมฟิลิปปินส์ ก็มีผู้ยกย่องว่า นักเขียนสตรีมีความสามารถทัดเทียมบุรุษ (Manlapaz, 1998)

จากการศึกษาบทวนประวัติวรรณกรรมฟิลิปปินส์และบทบาทของสตรีดังกล่าวแสดงให้เห็นบทบาทสตรีฟิลิปปินส์ที่ถูกนำเสนอในวรรณกรรมและการใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการศึกษาหาทฤษฎีในสังคมที่มีต่อสตรีและการศึกษาภาพลักษณ์ที่สตรีมีต่อตนเอง นอกจากนี้ บทบาทของนักเขียนสตรีฟิลิปปินส์ที่ผลิตงานด้วยภาษาอังกฤษยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นการนำเสนอวรรณกรรมฟิลิปปินส์ต่อผู้อ่านนานาชาติ วรรณกรรมที่เขียนด้วยภาษาอังกฤษจึงสามารถนำศึกษาภาพลักษณ์ที่นักเขียนสตรีฟิลิปปินส์ต้องการให้ปรากฏต่อผู้อ่านนานาชาติได้ด้วย ตามที่กล่าวมาแล้วว่า ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือที่เปรียบเสมือนใบเบิกทางในการสร้างอาชีพแก่สตรีฟิลิปปินส์ โดยเฉพาะการเป็นนักเขียน และทำให้สตรีฟิลิปปินส์สามารถไปทำงานนอกประเทศ และได้รับการศึกษาในต่างประเทศ ผลสืบเนื่องที่ตามมาคือ การเกิดขึ้นของนักเขียนสตรีฟิลิปปินส์พลัดถิ่น นักเขียนสตรีเหล่านี้เกิดและเติบโตในประเทศฟิลิปปินส์ แต่ไปศึกษาและทำงานในต่างประเทศและพำนักอยู่จนถึงปัจจุบัน ในงานวิจัยชิ้นนี้เลือกศึกษา นักเขียนสตรีฟิลิปปินส์ที่พำนักอยู่นอกประเทศฟิลิปปินส์เพื่อศึกษาในประเด็น “การประกอบสร้างอัตลักษณ์ด้วยประวัติศาสตร์ส่วนบุคคลในนวนิยายของสตรีฟิลิปปินส์พลัดถิ่น” ในที่นี้คือ เมอลินดา โบบิส (Merlinda Bobis) มาริวิ โซลิเว็น (Marivi Soliven) และ จินา อโพสทอล (Gina Apostol) ตัวบทนวนิยายภาษาอังกฤษที่ใช้ในการศึกษาสามเรื่องคือ *Fish-Hair Woman* (2012) ของ เมอลินดา โบบิส *The Mango Bride* (2013) ของมาริวิ โซลิเว็น และ *Gun Dealer's Daughter* (2013) ของจินา อโพสทอล

2. เจ้าสาวมะม่วง: ภาพจำสตรีฟิลิปปินส์ในนวนิยายเรื่อง The Mango Bride ของ มาริวิ โซลิเว็น

มาริวิ โซลิเว็น เป็นนักเขียนฟิลิปปินส์พลัดถิ่นในประเทศสหรัฐอเมริกา เธอทำงานเป็นนักแปล นักเขียนและอาจารย์สอนวิชาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่มหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ (the University of the Philippines), พิพิธกันท์ Ayala และ มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย (the University of California) เมืองซานดิเอโก สหรัฐอเมริกา เธอได้รับทุนสำหรับนักเขียน Hedgebrook writing residency ในปี 2012 จากนวนิยายเรื่อง **The Mango Bride** เธอเลือกนำเสนอเรื่องราวของหญิงสาวสองคนที่มีชีวิตแตกต่างกัน คือ เบเวอร์ลี (Beverly) และ อัมปาโร (Amparo) ทั้งในประเทศฟิลิปปินส์และยามที่ตัวละครพลัดถิ่นไปอยู่ในสหรัฐอเมริกา เบื้องหลังชีวิตที่แตกต่างกัน หญิงสาวทั้งสองมีความสัมพันธ์กันโดยไม่รู้ตัว ครอบครัวตระกูลโอเบจาส์ (Obejas) ของเบเวอร์ลีทำงานให้กับตระกูลดูอาร์เต-เกอร์เรโร (Duarte-Guerrero) ที่ร่ำรวยของอัมปาโร ในเวลาต่อมา คลารา (Clara) แม่ของเบเวอร์ลีได้มีความสัมพันธ์กับอัลโด (Aldo) บุตรชายคนเดียวของตระกูลมหาเศรษฐีจนตั้งครรภ์ทำให้ ซินญอร่า ค็อนชา (Señora Concha) น้องสาวของอัลโดและมารดาของอัมปาโร ผู้เป็นใหญ่ในบ้านเกิดความไม่พอใจที่พี่ชายมีความสัมพันธ์กับหญิงสาวชั้นแรงงานจึงขับไล่คลาราออกจากบ้านไป เหลือเพียงมาร์เซล่า (Marcela) พี่สาวของคลาราที่ยังคงทำงานเป็นสาวใช้ในบ้านนี้ต่อไปได้และทำหน้าที่เป็นแม่ครัวและพี่เลี้ยงให้ลูกสามคนของค็อนชา ส่วนอัลโดถูกตัดขาดและไปใช้ชีวิตอยู่ที่สหรัฐอเมริกาเพื่อกลบข่าวเสื่อมเสียของตระกูล

ด้วยปัญหาทางเศรษฐกิจ เบเวอร์ลีจึงไปสมัครเข้าโครงการหาคู่ประเภทจัดหาเจ้าสาวฟิลิปปินส์ให้กับชายชาวอเมริกันผ่านบริษัทชื่อ Filipino Sweetheart โดยผู้หญิงในโครงการจะถูกเปรียบเปรยว่าเป็น Mango Bride หรือเจ้าสาวมะม่วง เนื่องจากมะม่วงเป็นสินค้าส่งออกที่มีชื่อเสียงของประเทศฟิลิปปินส์เช่นเดียวกับการส่งออกสตรีฟิลิปปินส์ไปเป็นเจ้าสาวให้ชายต่างชาติ จากการถ่ายทอดของผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าโซลิเว็นหยิบยกเอาประวัติศาสตร์ของตัวละครหญิงในตระกูลโอเบจาส์และดูอาร์เต-เกอร์เรโรสามรุ่นมานำเสนอประวัติศาสตร์ของสตรีร่วมชาติ โดยหยิบยกกรณีที่เป็นภาพจำของนานาชาติเกี่ยวกับสตรีฟิลิปปินส์คือการเป็นเจ้าสาวส่งออก (mail-order bride) หรือที่เรียกกันว่า mango bride เพื่อสะท้อนเรื่องราว ประสบการณ์และแรงผลักดันของผู้หญิงเหล่านี้ เรื่องราวของผู้หญิงในที่นี้จึงเป็นการนำเสนอส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ประเทศฟิลิปปินส์ที่ไม่ได้นำเสนอผ่านเรื่องการต่อสู้ชีวิตของบุรุษหากแต่เป็นเรื่องราวของสตรีที่ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดในต่างแดน นวนิยายเรื่อง **The Mango Bride** มีลักษณะโครงเรื่อง ตัวละคร และปมปัญหาแบบละครโทรทัศน์หรือที่ในประเทศฟิลิปปินส์นิยมเรียกกันว่า telenovelas หรือที่คุ้นชินกันว่าละครน้ำเน่า (soap operas) คือมีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักต่างชนชั้น คนรวยกลั่นแกล้งคนจน การต่อสู้ชีวิตของหญิงสาวยากจน การมีคู่ ลูกที่ไม่ปรากฏตัว การพลัดถิ่น เป็นต้น โซลิเว็นนำเสนอวิถีชีวิตและชะตากรรมของสตรีกลุ่มดังกล่าวนี้จากประสบการณ์ตรงของเธอที่ทำงานเป็นล่ามแปลภาษาให้กับชาวฟิลิปปินส์อพยพและได้ทราบปัญหาของสตรีฟิลิปปินส์ในกรณีต่าง ๆ จึงนำมาเป็นต้นแบบในนวนิยายเรื่องนี้ ในขณะที่เดียวกันก็แสดงให้เห็นช่องว่างระหว่างชนชั้นในประเทศฟิลิปปินส์ที่คนรวยก็ต่อ ยอดความรวยต่อไปได้ ในขณะที่คนจนก็ไม่มีโอกาสลืมตาอ้าปากนั้นนำไปสู่การเลือกหนทางที่ผิดและนำไปสู่หายนะผ่านชะตากรรมของตัวละครเอกหญิง อัมปาโร และ เบเวอร์ลี

ในงาน National Bookstore's Meet the Author Series ณ โรงแรม Raffles ในมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ วันที่ 29 กรกฎาคม ค.ศ. 2013 (Asia Society, 2013) โซลิเว็นกล่าวถึงการนำเสนอตัวละครกลุ่มเจ้าสาวส่งออกหรือ mail-order bride ในนวนิยายของเธอว่าเป็นการขยายผลจากข้อมูลหลักที่เธอต้องการนำเสนอคือ ข้อมูลที่เธอได้จากการสนทนากับผู้หญิงฟิลิปปินส์พลัดถิ่นจากการเป็นล่ามให้กับสายด่วนศูนย์ความรุนแรงในครอบครัวนานาชาติ (International Domestic Violence) และทำ

การหาข้อมูลกรณีศึกษาออนไลน์เพิ่มเติม ความน่าสนใจประการหนึ่งคือ ในฐานะนักเขียนสตรีพลัดถิ่น งานเขียนของเธอถูกขัดเกลาผ่านความเห็นของกองบรรณาธิการชาวตะวันตกโดยสำนักพิมพ์ Penguin Books Publication บรรณาธิการคอยช่วยแนะนำการวางโครงเรื่องและการเผยแพร่งานต่าง ๆ ภายในเรื่อง แต่อย่างไรก็ตามในฐานะนักเขียนชาวฟิลิปปินส์ การใช้ภาษาเพื่อแสดงอัตลักษณ์ประจำชาติเป็นลักษณะสำคัญที่ปรากฏในวรรณกรรมของนักเขียนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซานดรา รามอส พาติลลา (Xandra Ramos-Padilla) สัมภาษณ์โซลิเว้นเกี่ยวกับการใช้ภาษา Taglish คือการใช้ภาษาภาษาอังกฤษผสมกับคำศัพท์ภาษาตากาล็อก (Tagalog) ในนวนิยายเรื่อง **The Mango Bride** ที่มีฐานผู้อ่านนานาชาติ โซลิเว้นกล่าวว่า เธอต้องการใช้ภาษา Taglish เพื่อให้ตัวละครมีความสมบูรณ์สมจริงและใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการแบ่งแยกสถานภาพทางสังคมของตัวละคร การใช้ภาษาอังกฤษควบคู่กับภาษาตากาล็อกแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับภูมิสัมพันธและชนชั้นทางสังคมของแต่ละคน การที่โซลิเว้นให้ตัวละครใช้ภาษา Taglish โซลิเว้นนิยามว่าเป็น “adds a kick of flavor to the novel” หรือการเพิ่มรสชาติสีสันให้แก่นวนิยาย

ตัวละครอัมปาโร บุตรสาวคนเดียวของคุณนายคือนซา คือตัวละครที่อาจกล่าวได้ว่าจำลองมาจากผู้แต่ง มาริวิ โซลิเว้น ในเนื้อเรื่องมีการระบุว่าอัมปาโรจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแห่งชาติฟิลิปปินส์ และเมื่ออพยพไปอยู่ที่สหรัฐอเมริกา อัมปาโรมิได้อยู่ในสถานภาพแรงงาน ผู้ลี้ภัย หรือภรรยาของชาวต่างชาติ แต่เธอมีบ้าน มีแฟนหนุ่มอเมริกัน และมีงานปาร์ตีใหม่ที่เพียงพอกับการยังชีพซึ่งก็คือการเป็นล่ามภาษาตากาล็อกให้กับสตรีฟิลิปปินส์พลัดถิ่นในสหรัฐอเมริกาที่ไม่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ การเป็นล่ามแปลภาษาเพียงอย่างเดียวก็น่าจะเรียกได้ว่าเป็น “งานอดิเรก” ของอัมปาโร ต่างกับผู้อพยพที่ไม่ได้มีฐานะร่ำรวยมาก่อนที่ต้องทำงานอย่างหนักเพื่อการดำรงชีพในสหรัฐอเมริกา เช่นเดียวกับอัลโด ลูกของเธอ แม้จะย้ายไปสหรัฐอเมริกาก็ได้กล่าวถึงการประกอบอาชีพใด ๆ อัลโดใช้ชีวิตไปวัน ๆ ด้วยการหยอกเินเด็กสาวบริกรตามร้านอาหารและพบปะเพื่อนชาวฟิลิปปินส์ จะเห็นได้ว่าสถานภาพของอัมปาโรและอัลโดในสหรัฐอเมริกายังคงอยู่ดีกินดี มีความเปลี่ยนแปลงเพียงบางประการคือ ความโดดเดี่ยวจากครอบครัวและการไม่เป็นที่รู้จักของสังคมอเมริกันในฐานะลูกหลานของตระกูลมหาเศรษฐี เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวสะท้อนภาพของบุคคลที่เดิมในประเทศบ้านเกิดเป็นคนมีฐานะ ได้รับการศึกษาดี เมื่ออพยพย้ายประเทศก็ได้เดือดร้อนเรื่องปากท้อง ต่างกับตัวละครเบเวอร์ลีที่ไม่มีรายได้และตกเป็นเบี้ยล่างของสามี เพราะไม่มีทั้งสถานภาพทางสังคมและการศึกษา เมื่อตัวละครอัมปาโรคือภาพสะท้อนของผู้แต่ง โซลิเว้น จะเห็นว่าเธอย้ายไปอยู่สหรัฐอเมริกาด้วยเหตุผลคือการแต่งงานกับชาวอเมริกัน เมื่อย้ายมาก็ได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นและประกอบอาชีพในวงวิชาการ ทำงานพิเศษเป็นล่ามทางโทรศัพท์ และมีได้เดือดร้อนเรื่องปากท้องเช่นเดียวกับตัวละครที่เธอสร้างขึ้น

“Amparo drove home after dinner in a pensive mood. The loneliness she felt in America was unlike any she had known growing up in Manila, yet somehow Manong Del and her uncle Aldo had endured it for decades.” (Soliven, 2013, p. 58) จากข้อความที่ยกมา แสดงให้เห็นประสบการณ์พลัดถิ่นที่ตัวผู้เขียนต้องเผชิญและถ่ายทอดผ่านความเปลี่ยวเหงาของตัวละคร อัมปาโร ที่รู้สึกว่าการใช้ชีวิตที่อเมริกานั้นแตกต่างจากมะนิลา ตัวละคร มานองเดล (Manong Del) ชายชาวพลัดถิ่นในอเมริกาและ อัลโด ลูกของเธอคือผู้แบกรับความรู้สึกแปลกแยกโดดเดี่ยวนี้มาก่อนหน้าผู้อพยพรุ่นหลังอย่างเธอ กรณีของตัวแทนชนชั้นล่างอย่างมานองเดล เขามาอเมริกาด้วยความเชื่อว่าจะสามารถหลุดพ้นจากความยากจน เป็นตัวแทนของคนที่ไม่ตายเอาดาบหน้า ในขณะที่ชนชั้นสูงอย่าง อัลโดและอัมปาโร มาอเมริกาเพื่อหลบหนีความเสื่อมเสียที่ทำไว้ ลักษณะดังกล่าวยังสะท้อนภาพลักษณ์ของอเมริกาต่อชาวฟิลิปปินส์ในฐานะดินแดนแห่งชีวิตใหม่และการสร้างตัวตนใหม่ ในขณะที่ตัวผู้พลัดถิ่นก็ประสบกับความเปลี่ยวเหงา แยกแยกและโหยหาวัฒนธรรมบ้านเกิดของตน ประสบการณ์พลัดถิ่น (Diaspora) คือ ประสบการณ์ร่วมของการย้ายถิ่นฐาน การมีสำนึกร่วมถิ่น หรือการมีวัตถุหรือสัญลักษณ์ผูกติดอยู่กับบ้านเกิด ชาร์มานิ แพทริเซีย กาเบรียล

(Sharmani Patricia Gabriel) นำเสนอว่าบุคคลพลัดถิ่นจะสร้างเรื่องเล่าที่แสดงการปรารถนาถึงความเป็นชาติเช่นเดียวกับที่ พอล กิลรอย (Paul Gilroy) เสนอว่าภาวะพลัดถิ่นคือ การคำนึงถึงถิ่นที่คุ้นเคยที่กำเนิดหรือที่คุ้นเคยมากกว่าถิ่นที่อยู่ในปัจจุบัน นอกจากนี้นักวิชาการที่ศึกษาเรื่องสถานะพลัดถิ่นยังเสนอประเด็นเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรม และความเป็นท้องถิ่นนิยมในกลุ่มคนพลัดถิ่นด้วย ดังที่ เอียน แอง (Ien Ang) นักวิชาการด้านภาวะพลัดถิ่นได้ศึกษากลุ่มชาวจีนพลัดถิ่นว่ามีสำนึกร่วมของความเป็นจีนหรือความภักดีต่อบ้านเกิดของตน (Goh & Wong, 2004, p. 10) โดยเสนอว่าในภาวะที่คนเหล่านี้กลายเป็นชนกลุ่มน้อยในแผ่นดินใหม่และถูกทำให้เป็นชายขอบด้วยระบบการปกครองของประเทศนั้น ความเป็นจีนของคนพลัดถิ่นจะถูกทำให้เด่นชัดและตอกย้ำให้ชัดเจนมั่นคงยิ่งขึ้น เพื่อได้กลับการถูกกีดกันและระบบสัญญาต่าง ๆ ในถิ่นใหม่ที่แบ่งแยกวัฒนธรรมของพวกเขาออกจากความเป็นชาตินั้น โดยมีกระบวนการสำคัญคือการย้ายไปที่ใหม่ (relocation) และการประกอบสร้างขึ้นใหม่ (reconstruction) การเน้นย้ำถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พลัดถิ่นกับบ้านเกิดเมืองนอน และความสัมพันธ์กับอดีตและบ้านของบรรพบุรุษตน (Goh & Wong, 2004, p. 12)

ในบริบทของนวนิยาย *The Mango Bride* นอกจากความเป็นอื่นในสังคมอเมริกันแล้ว อัมปาโรได้แสดงให้เห็นการสร้างชุมชนจินตกรรมหรือครอบครัวจำลองขึ้นในสหรัฐอเมริกา เธอมีชะตากรรมร่วมกับลุงของเธอคือ อัลโด ทั้งสองอพยพมาสหรัฐอเมริกาเนื่องจากอยู่ในสถานะผู้สร้างความอับอายให้กับครอบครัว ความโดดเดี่ยวทำให้อัมปาโรเลือกติดต่อกับลุง ในเวลาต่อมาเมื่อเธอพบกับมานงเดล ชายชาวฟิลิปปินส์ เธอจึงคบหาและเข้ากับเขาได้โดยง่ายและไปทำความรู้จักกับกลุ่มนักเรียนหมากรุกชาวฟิลิปปินส์ การรวมกลุ่มของอัมปาโร อัลโด และมานงเดล เช่น การเชิญมานงเดลมารับประทานอาหารที่บ้าน การไปรับประทานอาหารที่ร้าน เดินเล่น พูดคุยกับอัลโด แสดงให้เห็นว่าในสภาพที่อัมปาโรไร้ญาติขาดมิตร เธอได้สร้างชุมชนฟิลิปปินส์ของเธอขึ้นมา อัลโดทำหน้าที่แทนพ่อของเธอ และมานงเดลทำหน้าที่ปู่ อัมปาโรจึงมีครอบครัวสมมติที่เธอประกอบสร้างขึ้นเองในสถานะพลัดถิ่น ในขณะที่เธอพยายามตัดสายสัมพันธ์กับมารดาและครอบครัวในประเทศฟิลิปปินส์ แม้แต่ เบเวอร์ลี ตัวละคร อัมปาโรก็ยังบรรยายให้เห็นความคุ้นเคยในฐานะเพื่อนร่วมชาติที่เคยพบเจอกันบ่อยครั้ง เมื่อ อัมปาโรไปรับประทานอาหารฟิลิปปินส์ ไก่อดโบ (adobo) เมนูประจำชาติของฟิลิปปินส์ เธอเกิดความรู้สึกหวนไห้หาอดีต ความคิดถึงบ้านเกิด เช่นเดียวกับที่มานงเดลแก๊งเหงาด้วยการรวมกลุ่มกับผู้เล่นหมากรุกชาวฟิลิปปินส์ทุกวัน “*I know, I know. It is hard to be so far away. That is why the manong come to me every day: not for chess. For their kababayan.*” (Soliven, 2013, p.54) มานงเดลมิได้มาเพื่อการเล่นหมากรุกเพียงอย่างเดียว แต่เพราะเขาโหยหาชุมชนคนชาติเดียวกันดังคำว่า Kababayan ที่ปรากฏในนวนิยาย ในภาษาฟิลิปปินส์คำนี้หมายถึง เพื่อนร่วมชาติ การรวมกลุ่มเพื่อเล่นหมากรุกจึงมีความหมายมากกว่าการเล่นเพื่อความสนุกสนานหรือฆ่าเวลา แต่เป็นการสร้างชุมชนชาวฟิลิปปินส์ขึ้นมาในยามที่พวกเขาต่างเป็นคนพลัดถิ่น

แม้อัมปาโรจะพยายามตัดขาดจากครอบครัว แต่ในที่สุดเธอก็กลายเป็นตัวละครที่ได้รับมอบหมายหน้าที่สำคัญคือการทวงคืนความยุติธรรมให้กับครอบครัวเบเวอร์ลี และการพาแคลร์ ลูกสาวของเบเวอร์ลีกลับไปยังฟิลิปปินส์ ก่อนเดินทางมายังสหรัฐอเมริกา อัมปาโรสูญเสียความเป็นแม่อันเนื่องมาจากเธอทำแท้งเถื่อน เมื่อเบเวอร์ลีถูกสามีฆ่าตาย อัมปาโรได้นำแคลร์มาดูแลและสืบทราบว่าเป็นลูกและเบเวอร์ลีแท้จริงแล้วเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน แคลร์เป็นลูกครึ่งฟิลิปปินส์-อเมริกัน ก่อนที่แคลร์จะเติบโตและกลายเป็นอเมริกันเต็มตัว อัมปาโรได้ทำหน้าที่แม่และเป็นผู้ปกป้องอัตลักษณ์ฟิลิปปินส์ แม้ว่าจะเป็นอัตลักษณ์พันทางกับตะวันตก แต่การเดินทางกลับมายังฟิลิปปินส์แสดงให้เห็นว่าแคลร์มีแนวโน้มจะเติบโตเป็นพลเมืองที่มีอัตลักษณ์ฟิลิปปินส์ ลักษณะการพลัดถิ่นของอัมปาโรจึงมิได้เป็นการตัดขาดจากการสืบทอดอัตลักษณ์ฟิลิปปินส์ ในทางกลับกันยังแสดงให้เห็นสายสัมพันธ์และการพยายามประคับประคองอัตลักษณ์ความเป็นฟิลิปปินส์และการกลับสู่บ้านเกิดในท้ายที่สุด

3. พลังเรื่องเล่าของสตรีและการโต้กลับตะวันตก ในนวนิยายเรื่อง Fish-Hair Woman ของ เมอลินดา โบบิส

ในบทความ “A Postcolonial Reading of Merlinda Bobis’ Fish Hair Woman” ของ ไมเคิล เอส ไนดาส (Michael S. Naidas) กล่าวถึงการพลัดถิ่นของชาวฟิลิปปินส์ไว้ว่า ในสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ ชาวฟิลิปปินส์มีจำนวนมาก ทั้งผู้อพยพ แรงงานต่างด้าว และผู้ที่เป็ประชากรโดยกำเนิด พวกเขาล้วนแล้วแต่เผชิญความแปลกแยกจากประสบการณ์พลัดถิ่น วิกฤตอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มประชากรพลัดถิ่นเหล่านี้คือ อัตลักษณ์บ้านเกิดปะปนกับอัตลักษณ์ที่ได้รับมาจากประเทศที่ตนพลัดถิ่นไปอาศัยอยู่ในปัจจุบัน นักเขียนฟิลิปปินส์ท่านหนึ่งเคยกล่าวว่า “Filipino Americans are ‘divided children’ who unwisely have chosen to split themselves between two motherlands while belonging to neither.” (Naidas, 2019, p. 69) ชาวฟิลิปปินส์อเมริกันเปรียบเป็นเด็กที่ถูกแบ่งแยกซึ่งได้เลือกให้ตนเองถูกแบ่งแยกออกโดยสองแผ่นดินแม่ แต่ในที่สุดก็ไม่สามารถเป็นของใครคนใดคนหนึ่งโดยสมบูรณ์ได้เลย ในขณะที่ชาวฟิลิปปินส์พลัดถิ่นในโลกตะวันตกมีความพยายามจะกลายเป็นตะวันตก และรับเอาอัตลักษณ์ใหม่ แต่ชาวฟิลิปปินส์เหล่านี้ก็ไม่สามารถละทิ้งอัตลักษณ์เดิมของตนได้ และในทางกลับกันนั้นเองความพยายามเป็น “ฟิลิปปินส์” เติมตัวที่พวกเขาพยายามสร้างขึ้นก็ไม่อาจซ่อน “ความเป็นตะวันตก” ที่พวกเขาถูกหล่อหลอมมาได้ นี่คือนิยามปัญหาของชาวฟิลิปปินส์พลัดถิ่น หรืออีกนัยหนึ่งชาวฟิลิปปินส์เหล่านี้ตกอยู่ในบ่วงระหว่างสองโลกคือ โลกที่เป็นสากลและโลกที่ชาวฟิลิปปินส์เป็นคนพลัดถิ่น สืบเนื่องจากการเดินทางแพร่กระจายไปยังประเทศต่าง ๆ ของชาวฟิลิปปินส์นั่นเองที่ทำให้เกิดนักเขียนฟิลิปปินส์พลัดถิ่นซึ่งพวกเขาพยายามถ่ายทอดประสบการณ์พลัดถิ่นที่พวกเขาต้องเผชิญอย่างต่อเนื่อง เอ็ม เอเวลินา กาแลง (M. Evelina Galang) (as cited in Lewis 1999) กล่าวไว้ในหนังสือ *Her Wild American Self* ว่า วัยรุ่นพลัดถิ่นพยายามอย่างมากในการต่อสู้กับปัญหาในใจและสภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกในวัยรุ่นซึ่งกำลังอยู่ในวัยที่ต้องการพื้นที่ของตนเอง โลกส่วนตัวและลึกลับห่างจากการสอดส่องควบคุมของสังคมที่พวกเขาอยู่รวมถึงครอบครัวของพวกเขาด้วย ในสภาวะพลัดถิ่น งานเขียนของผู้อพยพมีส่วนสำคัญในการยืนยันตัวตนของนักเขียนและแสดงให้เห็นว่าพวกเขาไม่ถูกกลืนกินโดยวัฒนธรรมกระแสหลักของดินแดนใหม่ นักเขียนพลัดถิ่นปะทะการหลอมรวมวัฒนธรรมของตนเข้ากับวัฒนธรรมกระแสหลัก ความรู้ตัวตน การถูกกดขี่และลิดรอนสิทธิ์ ชุตินา ประภาศวุฒิสาร (Chutima, 2011) เสนอว่า “งานเขียนจึงถือเป็นพันธกิจสำคัญของนักเขียนที่มีต่อชุมชน ทั้งนี้เพราะการเขียนเป็นวิถีทางหนึ่งที่นักเขียนกลุ่มนี้เลือกใช้เพื่อบำรุงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมของตนให้สืบเนื่องต่อไป” (p. 29)

เมอลินดา โบบิส เกิดในค.ศ. 1959 ในครอบครัวที่มีฐานะยากจน โบบิสเริ่มเขียนนวนิยายจากแนวคิดที่ว่า การวาดภาพด้วยคำนั้นถูกกว่าวาดด้วยสี เธอยังเป็นนักเต้นรำและศิลปินสาขาทัศนศิลป์ (Visual Art) อีกด้วย บทละครเรื่อง *Rita's Lullaby* ได้รับรางวัล Awgie ในสาขาทละครวิทยุยอดเยี่ยม ปี 1998 และได้รับรางวัล International Prix Italia ในปี 2000 จากเรื่องสั้นชื่อ *White Turtle* ได้รับรางวัล Steele Rudd Award สาขาหนังสือรวมเรื่องสั้นยอดเยี่ยมของออสเตรเลีย และรางวัลจากงานหนังสือประจำปี 2000 จากนวนิยายเรื่อง *Banana Heart Summer* (2005) นวนิยายเรื่องนี้ยังได้รับรางวัล Philippine Golden Book Award และเข้ารับสุดท้ายรางวัล The Australian Literature Society Gold Medal และได้จัดอยู่ในโครงการพัฒนาหนังสือของฟิลิปปินส์ (Book Development Association of the Philippines) ปัจจุบันโบบิสอาศัยอยู่ในประเทศออสเตรเลีย เป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยวูลลองกอง (University of Wollongong) นวนิยายเรื่อง *Fish-Hair Woman* ของ เมอลินดา โบบิส ผู้แต่งสร้างตัวละครที่มีประสบการณ์พลัดถิ่นจากบ้านเกิดไปพำนักในต่างแดน ในภายหลังตัวละคร

พบว่าดินแดนที่ตนเองพำนักอยู่นั้นไม่ใช่ที่พำนักที่ปลอดภัยแต่เป็นดินแดนแห่งอันตราย ภูมิหลังของตัวละครถูกเปิดเผย ความเป็นมนุษย์ในตัวละครถูกทดสอบ ตัวละคร สเตรลา (Strella) ในนวนิยายเรื่องนี้ เดบโตในเมืองอิรายา (Iraya) (เมืองหนึ่งในเกาะมินโดโร ประเทศฟิลิปปินส์) ก่อนจะย้ายไปอยู่ในเมืองหลวงและเดินทางไปอยู่ที่สหรัฐอเมริกา ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายในชีวิตของตัวละครเอก เธอเปลี่ยนชื่อตัวเองเป็น เอสเตรลา (Estrella) เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตของเธอ เธอต้องการเปลี่ยนแปลงอดีตด้วยการเปลี่ยนแปลงบุคลิกลักษณะ บางครั้งก็หลอนตนเองด้วยการสูบฝิ่นทุกครั้งที่มีเรื่องทะเลาะกับพ่อ เธอทำให้เรื่องเลวร้ายยิ่งขึ้นด้วยการแต่งเรื่องราวเกี่ยวกับ พิลาร์ (Pilar) น้องสาวของเธอขึ้นใหม่ เธอสมมติบทบาทของพิลาร์ว่าเป็นเรื่องราวของเธอเอง และประกอบสร้างเรื่องให้เข้ากับจุดมุ่งหมายของตัวเธอเพื่อให้ตัวเองเป็นตัวละครเอกของเรื่องเล่า ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว เอสเตรลาคือฝ่ายตรงข้ามหรือตัวร้ายของเรื่องนี้ เป็นตัวละครที่ต้องตรึงสายตาด้วยลักษณะในคนเดียว คือความเป็นตัวเองและน้องสาว ความเป็นตนเองและความเป็นพ่อ นอกจากนี้ในนวนิยายยังมีการนำเนื้อความจากข่าวมาปะติดปะลงในนวนิยายและการใช้ภาษาถิ่น Bicolano เช่น *Ay! padaba, mamay, pay, uragon, duma, dita, etc.* เป็นต้น

ตัวละคร ลูค แมคอินไทร์ (Luke McIntyre) ชาวออสเตรเลีย เป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในตอนต้นเรื่อง เขาต้องการรู้เรื่องราวที่นอกเหนือไปจากจดหมายรักอันแสนยืดยาวที่เขาคิดว่าเป็นจดหมายระหว่างพ่อผู้หายสาบสูญและคนรัก เขาคิดว่ามันเกี่ยวข้องกับพ่อและแม่ของเขา เรื่องราวเหล่านี้เป็นความลับที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของเขาด้วย เขาเดินทางจากออสเตรเลียมายังมะนิลาและได้รับการต้อนรับอย่างดีจาก ดอน คิโก อัลวาราดอ (Don Kiko Alvarado) ในเวลาต่อมาเขาพบว่าจดหมายเหล่านั้นไม่ใช่จดหมายรักของพ่อหรือแม่ของเขาเลย มันเป็นของคิโก เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับลูคในมะนิลาแสดงให้เห็นอดีต เรื่องราว และอัตลักษณ์ของตัวเอง ตัวละคร ลูค มาจากออสเตรเลียต่างจาก เอสเตรลา ที่มาจากฟิลิปปินส์แต่ทั้งสองต่างก็มีจุดร่วมกัน เอสเตรลาเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของตนเองเพื่อลืมนอดีต ในทางตรงกันข้าม ลูค พยายามตามหาอดีตเพื่อหาตัวตนที่แท้ที่แท้จริงของตนและอัตลักษณ์ของเขา เอสเตรลาเกิดในประเทศฟิลิปปินส์ เมืองอิรายา แต่เลือกจากไปเพื่อหนีจากสิ่งที่เธอไม่ต้องการ ส่วนลูคเกิดที่ประเทศออสเตรเลีย เดินทางมาฟิลิปปินส์แบบไม่เต็มใจเพื่อสืบหาเรื่องราวของพ่อแม่และรากเหง้าของเขาเอง ทั้งสองตัวละครเปรียบเสมือนชาวฟิลิปปินส์ที่กลับมาเยี่ยมบ้านเกิดแต่ได้รับผลกระทบแตกต่างกันไป เอสเตรลากลับมาที่เมืองอิรายาทำให้เธอสิ้นสุดความเจ็บปวดในใจเพราะสิ่งที่เธอปรารถนาคือ บ้าน หรืออีกนัยหนึ่งคือการเติมเต็มอัตลักษณ์ของตัวเอง การที่สเตรลาได้เปลี่ยนชื่อเป็น เอสเตรลา คือการเปลี่ยนแปลงไปสู่อัตลักษณ์ใหม่ เช่นเดียวกับชาวฟิลิปปินส์พลัดถิ่นที่อัตลักษณ์ย่อมเปลี่ยนแปลงไปในต่างแดน เพราะการเลือกจะเปลี่ยนแปลงตัวเองหรือเพราะการเมือง ชาวฟิลิปปินส์พลัดถิ่นมีแนวโน้มที่จะเลือกลืมนอดีตและกำจัดความทรงจำในถิ่นกำเนิดของตนเองไปด้วย ดังที่ปรากฏในงานวรรณกรรมของคาร์ลอส บูลอสัน (Carlos Bulosan) ที่นำเสนอว่าชาวฟิลิปปินส์พลัดถิ่นทั้งผู้อพยพและผู้ที่เกิดในต่างแดนนั้นไม่ต้องการอดีตของตนเอง (Madsen, 2003)

โบบิสยอมรับว่าเธอใช้เวลากว่า 17 ปีในการแตงนวนิยายเรื่องนี้จนจบ ต้นฉบับของนวนิยายเรื่องนี้ถูกปฏิเสธและแก้ไขนับครั้งไม่ถ้วน ทว่าสิ่งที่ทำให้เธอยังคงเขียนต่อคือ ความหมกมุ่นและการเอาตัวรอด “obsession and survival” (Bobis, 2012, p. 309) การต่อสู้ในสถานะนักเขียนพลัดถิ่นของโบบิสปรากฏในงานของเธอชื่อ “Napakahirap mangibang bayan” (It is difficult to migrate) ที่สะท้อนให้เห็นว่าการอพยพเป็นเรื่องยาก โบบิสกล่าวว่าเธอทำงานหนักมากเมื่อย้ายไปอยู่ที่ออสเตรเลีย การเขียนสำหรับเธอจึงหมายถึงความอยู่รอด ความอยู่รอดของเรื่องราวที่เธอเขียนและหมายถึงความอยู่รอดของตัวเองด้วยเช่นกัน การตีพิมพ์ผลงานในออสเตรเลียสะท้อนความพยายามอย่างหนักของเธอในฐานะผู้อพยพ การพยายามผลิตงานวรรณกรรมอย่างหนักของเธอจึงเป็นการพยายามสร้างตำนานของเธอในวรรณกรรมฟิลิปปินส์และในวรรณกรรมของผู้พลัดถิ่นด้วย ในนวนิยายมีการใช้บทกวีภาษาตากาล็อกพร้อมคำแปลภาษาอังกฤษสะท้อนการได้กลับทางวรรณศิลป์ของนักเขียนฟิลิปปินส์พลัดถิ่น “*Lambat na itom na itom/ Pero sa dugo natumtom/ Samong babaying parasira/ Buhok pangsalbar-pangsira/ Kang samong*

mga padaba Very black net/ but blood soaked/ our fisherwoman/ hair to save-fish/ all our beloved ‘...from the river, from the river,’ Sergeant Ramon mumbled the refrain of this local ditty to the first Australian in Iraya.” (Bobis, 2012, p.5) อวนสีดำสนิท/ แต่เลือดชุ่มโชก/ ชาวประมงหญิงของเรา/ ใช้ผมเพื่อช่วยปลา/ และบุคคลอันเป็นที่รักทั้งหมดของเรา ‘...จากแม่น้ำ จากแม่น้ำ’ จำรามอนพึมพำคำหยาบคายด้วยภาษาท้องถิ่นต่อชาวออสเตรเลียคนแรกในอิรายา

บทกวีแสดงบทบาทของ พิลาร์ หญิงสาวที่มีผมดำยาวมหัศจรรย์ที่สามารถใช้เพื่อเก็บศพในน้ำได้ราวกับอวน และกล่าวถึงการบุกรุกเข้ามาของโทนี แมคอินไทร์ ชาวออสเตรเลียคนแรกในเมืองอิรายา นวนิยายเรื่อง **Fish-Hair Woman** แสดงให้เห็นการสร้างเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ในช่วงอาณานิคมของประเทศฟิลิปปินส์ การที่ตัวละครลูก แมคอินไทร์ ตามหาพ่อและเรื่องราวในจดหมายรักของพ่อคือการปลุกผีในยุคอาณานิคม ความสัมพันธ์ระหว่างคนขาวและหญิงสาวพื้นเมือง เอสเตรลาคือภาพแทนของยุคอาณานิคม การเดินทางกลับมายังประเทศฟิลิปปินส์คือการให้ลูกซึ่งเป็นตัวแทนของคนขาวกลับมาเผชิญผีในยุคอาณานิคมอีกครั้ง ความไม่เป็นธรรมที่ประเทศฟิลิปปินส์ได้รับในยุคอาณานิคมถูกนักเขียนพลัดถิ่นหยิบยกมานำเสนออีกครั้งแม้ยามอยู่ในดินแดนของคนผิวขาว (เมลินดา โบบิส พำนักอยู่ในเครือรัฐออสเตรเลีย) นวนิยายของเธอจึงเป็นการเก็บรักษาความทรงจำของชาติ และนำเสนอประสบการณ์นั้นมาถ่ายทอด เพื่อไม่ให้เลือนหายไป เรื่องราวที่เขียนขึ้นโดยคนพลัดถิ่นได้ทำหน้าที่ตอบโต้กับเจ้าอาณานิคม ในนวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นการโต้กลับเจ้าอาณานิคมและทัศนะของคนพื้นถิ่นในฟิลิปปินส์ที่มีต่อชาวตะวันตก โทนี แมคอินไทร์ ถูกนำเสนอในรูปแบบตัวละครชาวตะวันตกภายใต้มุมมองบูรพคตินิยม (Orientalism) ดังที่ตัวละครจำรามอน ชาวฟิลิปปินส์บรรยายถึงโทนีว่าเป็น ‘*Whitey-troublemaker-and-crazy-nosy-tourist-and-bullshitting-writer-here-to-look-for-stories-that’s-what-he-says,*’ (Bobis, 2012, p. 5) ซึ่งเป็นการทำลายความสูงส่งที่เจ้าอาณานิคมมอบให้ตนเองด้วยการนำเสนอให้โทนีมีภาพลักษณ์ตัวร้ายคือ ผู้สร้างปัญหา บ้า สอดรู้ เป็นนักท่องเที่ยวและนักเขียนไร้สาระที่คอยจะหาเรื่องไปเขียนเท่านั้นในมุมมองของคนพื้นเมือง

ในนวนิยายเรื่องนี้ โบบิสนำเสนอความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ของฟิลิปปินส์ในช่วงการตกเป็นอาณานิคมของอเมริกา ชาวพื้นเมืองอิรายาในเรื่องจะเหมารวมชาวผิวขาวทุกคนเป็นผู้บุกรุกและเป็นชาวอเมริกัน ภาพจำของชาวอเมริกันคือ “ผี” ที่หลอกหลอนฟิลิปปินส์ในยุคหลังอาณานิคม ชาวพื้นเมืองในเรื่องจึงเหยียดหยามเยาะเย้ยชาวตะวันตกอย่างตรงไปตรงมา “*In the village the white man is a rara avis and always tagged as ‘American.’ Counter-insurgency operations assisted by the United States have returned an old ghost: forty years of American rule. ‘Amerkano, Amerkano!’ the sergeant taunted the cowering stranger.*” (Bobis, 2012, p. 5) ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ในสภาวะพลัดถิ่น นักเขียนสตรีฟิลิปปินส์มีความพยายามโต้กลับประวัติศาสตร์ที่ถูกเขียนขึ้นโดยเจ้าอาณานิคม โดยการสร้างตัวละครพื้นเมืองที่โต้กลับวิพากษ์วิจารณ์ชาวตะวันตก นอกจากนั้นยังสร้างให้ตัวละครชาวตะวันตกถูกทำลายโดยหญิงสาวพื้นเมือง ดังการหายตัวไปอย่างลึกลับของโทนี แมคอินไทร์และการที่ลูก แมคอินไทร์ ถูกหลอกลวง ปั่นหัว ด้วยคำโกหกของชาวพื้นเมือง ลูกค้นพบจดหมายรักของบิดาจึงเดินทางมาตามหาโทนีที่เมืองอิรายา จดหมายรักคือแรงขับเคลื่อนที่ทำให้ลูกเดินทางกลับมายังประเทศฟิลิปปินส์ แต่จดหมายนี้มีได้นำเสนอเพียงเรื่องราวความรักของ พิลาร์และโทนี (พ่อของลูก) แต่บันทึกเรื่องราวของเมืองอิรายาไว้ด้วย ในโครงเรื่องความรักของหญิงสาวชาวฟิลิปปินส์กับชายต่างชาติ สถานภาพของโทนีจึงเปรียบได้กับเจ้าอาณานิคมที่มาอยู่ในชุมชนพื้นเมืองอิรายา การเข้ามาของเขาสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับชนพื้นเมือง นอกจากนั้น จดหมายของเอสเตรลายังเป็น ประวัติศาสตร์ส่วนบุคคลของสตรี ที่สตรีมีอำนาจในการกำหนดเรื่องเล่าเองและใช้อำนาจแห่งเรื่องเล่านั้นล้อเล่น หลอกลวงบุรุษภายในเรื่อง แม้นิยายของโบบิสจะแสดงทัศนคติของบุรุษพื้นเมืองต่อบุรุษตะวันตกว่าเป็นผู้กอบโกยผลประโยชน์และสตรีพื้นเมืองคือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อก็ตาม

แม้จะเป็นเรื่องราวแฟนตาซีแต่ก็เปรียบเสมือนอดีตของชาติบ้านเมืองที่ครั้งหนึ่งเคยสงบสุขรุ่งเรือง แต่นั่นก็เป็นเพียงเรื่อง

เล่า ตำนานที่ไม่หวนกลับคืนมาเช่นกัน เมื่อกล่าวถึงตำนานความศักดิ์สิทธิ์ของเส้นผมของฟิลาร์ น้ำเสียงของผู้แต่งแสดงเจตจำนงในการวางตนเป็นผู้เล่าเรื่องและกุมอำนาจในการเล่าประวัติศาสตร์ ตำนาน คติชนวิทยาในชาติของตนเอง *“How little we know or wish to know of the history of our myths, saints or gods. It is enough that we invent for them a present face and believe that they can save us from ourselves. But no, I will not allow you to invent me, you who read this, so I will tell you everything. Listen.”* (Bobis, 2012, p. 4) จากข้อความนี้แสดงทัศนคติของผู้แต่งเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติในการรับรู้ของชาวฟิลิปปินส์ การสร้างตำนานแพนตาซีเรื่องผมวิเศษขึ้นมาคือการกุมอำนาจในฐานะผู้เล่าเรื่อง ประวัติศาสตร์ และเรื่องเล่าของชาติจะไม่ถูกเขียนขึ้นโดยชาวตะวันตกอีกต่อไป ชาวฟิลิปปินส์สามารถเป็นผู้สร้างเรื่องเล่าและตำนานของตนเองขึ้นได้โดยที่ชาวตะวันตกอยู่ในฐานะผู้รับฟังตามการบอกเล่าของคนพื้นเมืองเท่านั้น ดังคำกล่าวที่ว่า ฉันจะไม่อนุญาตให้คุณสร้างฉัน (invent me) แต่ฉันจะเป็นผู้บอกเล่าทุกอย่างให้คุณฟังเอง จงฟัง ข้อความดังกล่าวแสดงบทบาทผู้นำ การออกคำสั่ง และอำนาจของชนพื้นเมืองที่ไม่เคยมีโอกาสดำเนินการเรื่องของตนเองนอกจากเรื่องที่เจ้าอาณานิคมเขียนขึ้นและสั่งให้ทำตาม ลักษณะดังกล่าวเมื่อเชื่อมโยงกับภาวะพลัดถิ่นที่นักเขียนเหล่านี้เผชิญมีส่วนกระตุ้นให้นักเขียนนำเสนอเรื่องราวของชาติตนเองและแสดงบทบาทเป็นผู้เล่าเรื่องที่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจริงหรือไม่ผู้อ่านนานาชาติ โดยเฉพาะฐานผู้อ่านที่เป็นชาวตะวันตกก็ต้องเป็นผู้อ่านและรับฟังแบบที่ไม่สามารถปฏิเสธได้

สถานภาพสตรีฟิลิปปินส์พลัดถิ่นของผู้แต่งจึงเปลี่ยนจากผู้ถูกเล่าเรื่องมาเป็นผู้เล่าเรื่อง โบบิสนำประวัติศาสตร์ของตัวละครหญิง เอสเตรลาที่มีความสัมพันธ์กับชายตะวันตกโดยมีหลักฐานลายลักษณ์อักษรคือจดหมายรัก ประวัติศาสตร์ส่วนตัวของสตรีเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ชาติคือเมืองอิรียาในยุคอาณานิคมและการทำสงครามเพื่อปลดแอกชาติจากตะวันตก ประวัติศาสตร์ของสตรีจึงถูกนำเสนอไปพร้อมกับประวัติศาสตร์ชาติ ดังคำกล่าวของเอสเตรลา *“Tony, I want you to hear my history. I want you to know my village beyond your brief, foreign idyll into war. To know the heart of terror and grief, of love-not yours but theirs. I want to wrap you in my hair, these strands that would not stop growing into story after story, into all that I remember of my village in 1987 and the years before. Stories that can save, that can kill.”* (Bobis, 2012, p. 137) เอสเตรลา หญิงพื้นเมืองบอกกับโทนี ชายตะวันตกว่า เธอต้องการให้เขาฟังประวัติศาสตร์ของชาติเธอ ต้องการให้เขารู้จักหมู่บ้านของเธอมากกว่าภาพจำเล็ก ๆ น้อย ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติที่สวยงามและสงคราม ให้เขาเข้าใจความสยดสยอง ความโศกเศร้า ความรักภายในใจของคนพื้นเมือง ผ่านอุปสรรคการใช้ผมห่อตัวของโทนีไว้ ผมยาวเหยียดที่ไม่สิ้นสุดของเอสเตรลาคือเรื่องเล่าเรื่องแล้วเรื่องเล่าที่ห่อหุ้มโทนีไว้ เรื่องราวทั้งหมดที่มาจากความทรงจำของเอสเตรลาต่อเหตุการณ์ในหมู่บ้านของเธอในค.ศ. 1987 และก่อนหน้านั้น เรื่องเล่าเหล่านี้ทรงพลังพอที่จะช่วยชีวิตหรือพรางชีวิตได้ คำกล่าวนี้นี้แสดงให้เห็นพลังของเรื่องเล่าและการประกอบสร้างประวัติศาสตร์ส่วนบุคคล ในยามที่นักเขียนอยู่นอกบ้านเกิดเมืองนอน โบบิสได้ประกอบสร้างเรื่องเล่า ตำนานของผู้หญิงและประวัติศาสตร์ของชาติขึ้นในฉบับของตนเอง ผู้แต่งและตัวละครเอกของเรื่องอยู่ในสถานะผู้เล่าเรื่องที่หักล้างกับภาพจำของวรรณกรรมสตรีที่เล่าเรื่องเล็กน้อยในชีวิตประจำวันของผู้หญิง หากแต่เป็นการเล่าเรื่องของชาติต่อผู้อ่านนานาชาติและแก่เพื่อนร่วมชาติด้วยตนเอง

4. คนแปลกหน้าในบ้านของตนเอง: ผู้พลัดถิ่นกับการเมืองใน Gun Dealers' Daughter ของ จินา อโพสทอล

จินา อโพสทอล (Gina Apostol) นักเขียนสตรีชาวฟิลิปปินส์ได้รับรางวัล Pen Open Book ในค.ศ. 2013 ในประเทศสหรัฐอเมริกา จากนวนิยายเรื่อง *Gun Dealers' Daughter* (2012) หลังจากที่ได้รับรางวัล Filipino National Book ในค.ศ. 1997 และ 2010 จากนวนิยายเรื่อง *Biolepsy* และ *The Revolution According to Raymundo Mata* อโพสทอลจัดเป็นนักเขียนสตรีฟิลิปปินส์พลัดถิ่นในสหรัฐอเมริกา เธอผ่านประสบการณ์ย้ายถิ่นพำนักจากกรุงมะนิลาไปยังรัฐแมสซาชูเซตส์และนิวยอร์ก เธอใช้ภาษาอังกฤษ ฟิลิปปิโน และวาระย์ (Waray) ภาษาที่นิยมใช้ในแถบตะวันออกของหมู่เกาะวิซายาสในประเทศฟิลิปปินส์ เธอตีพิมพ์นวนิยายด้วยภาษาอังกฤษ ตัวละครเอกในนวนิยายเรื่อง *Gun Dealers' Daughter* คือโซเลแดด โซลิแมน (Soledad Soliman) ตัวละครนี้เป็นผู้เล่าเรื่องราวทั้งหมดด้วยสรรพนามบุรุษที่หนึ่ง โซเลแดดเป็นลูกสาวของพ่อค้าปืนและสังกัดอยู่ในกลุ่มชนชั้นสูงในสังคมฟิลิปปินส์รวมถึงประธานาธิบดี เฟอร์ดินานด์ อี. มาร์กอส (Ferdinand E. Marcos) นวนิยายเรื่องนี้ตีพิมพ์ทั้งในประเทศฟิลิปปินส์และสหรัฐอเมริกา ในฉบับฟิลิปปินส์ หน้าปกนวนิยายเป็นรูปเหรียญ อโพสทอลนำเสนอความร่ำรวยของพ่อค้าอาวุธ สงครามและเศรษฐกิจ รวมถึงความเสียหายทางเศรษฐกิจภายใต้เผด็จการมาร์กอส ในฉบับที่พิมพ์เผยแพร่ในสหรัฐอเมริกาหน้าปกนวนิยายเป็นรูปสตรีแสดงให้เห็นการนำเสนอเสียงของตัวละครสตรีผู้เล่าเรื่องคือ โซเลแดดและชะตากรรมของลูกสาวพ่อค้าอาวุธเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่านชาวอเมริกัน โซเลแดดต่อสู้ระหว่างชีวิตแบบอภิสิทธิ์ชนจากการที่พ่อแม่ได้รับประโยชน์จากระบบเผด็จการของเฟอร์ดินานด์ มาร์กอส ในขณะที่ตัวเธอในฐานะปัญญาชนที่ตระหนักรู้ถึงความไม่เป็นธรรมในระบอบการปกครองนี้ โซเลแดดเข้าร่วมการปฏิวัติต่อต้านระบอบมาร์กอส ประสบการณ์ของตัวละครจึงเต็มไปด้วยความย้อนแย้งและความลึกลับ เธอนิยามตนเองว่าเป็น เด็กสาวในยุคกฎอัยการศึก “a martial-law baby” สื่อถึงการประกาศกฎอัยการศึกในค.ศ. 1972 ซึ่งทำให้มาร์กอสสามารถยึดระยะในการปกครองประเทศฟิลิปปินส์ต่อไป โซเลแดดใช้ชีวิตช่วงต้นในประเทศฟิลิปปินส์ ตระเวนออกงานสังคมกับพ่อแม่เพื่อแฝงตัวเป็นพวกเดียวกับกลุ่มระบอบมาร์กอส ชนชั้นนำของประเทศและกล่าวถึงช่วงชีวิตของเธอที่ต้องลี้ภัยในสหรัฐอเมริกากับพ่อแม่ค้าอาวุธของเธอ

นวนิยายเรื่องนี้จึงเปรียบเสมือนอัตชีวประวัติของตัวละครโซเลแดด ลีอาห์ มิลเน (Leah Milne) กล่าวว่านวนิยายเรื่องนี้มีลักษณะเป็น *talambuhay* ในภาษาตากาล็อก มีรากศัพท์มาจาก *buhay* ที่แปลว่าชีวิตและ *tala* ที่แปลว่าบันทึก (Milne, 2018, p. 104) อย่างไรก็ตามการบันทึกของโซเลแดดมิได้มีสถานะเป็นบันทึกอัตชีวประวัติแบบตามขนบที่มีการเรียงตามลำดับเวลาตั้งแต่เกิดและเติบโตตามช่วงอายุ แต่มีลักษณะไม่ปะติดปะต่อ ลักษณะอัตชีวประวัติของเธอเป็นรูปแบบหนึ่งของการประวัติกว้าง/ต่อต้านการเขียนอัตชีวประวัติในรูปแบบนี้สัมพันธ์กับการประกอบสร้างตัวตนของตัวละครโซเลแดด หลังจากโซเลแดดออกจากบ้านมาเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยในกรุงมะนิลา โซล (Sol) เปลี่ยนแปลงตนเองจากนวนิยายเรื่องสาวผู้ร่ำรวยไปสู่สำนักต่อสู้ปฏิวัติ เธอได้พบกับเด็กสาวชื่อคล้ายเธอ โซลิดาริตัด โซเลแมน (Solidaridad Soleman) หรือโซลิ (Soli) จึงโน้มน้าวให้โซลเข้าร่วมขบวนการกับเธอ อโพสทอลสร้างตัวละครโซเลแดดให้อ่อนแอและแปลกแยก โซลมีสุขภาพย่ำแย่ อ่อนแอจนไม่สามารถไปเรียนต่างประเทศได้ หลังจากการร่วมขบวนการปฏิวัตินักศึกษาเธอยังมีอาการสูญเสียความทรงจำ ตรงกันข้ามกับตัวละครคู่เปรียบของเธออย่าง โซลิที่เป็นหญิงสาวจากชนชั้นแรงงาน กล้าได้กล้าเสีย เปี่ยมพลัง จุดยืนชัดเจน ลักษณะตรงข้ามกันนี้สัมพันธ์กับชื่อของตัวละครทั้งสองด้วย คำว่า *Solidaridad* หมายถึง สมัคสมานสามัคคี (solidarity) ตรงข้ามกับ *Soledad* ที่คำว่า *sole* มีความหมายว่า ลำพัง

โซเลแดดจึงเป็นภาพแทนของชนชั้นสูงที่อ่อนแอ ถูกปิดกั้นปิดตาต่อความเหลื่อมล้ำทางสังคมและชีวิตของคนยากจน อาการโรคสูญเสียความทรงจำระยะสั้นของโซเลแดดยังเปรียบได้กับการหลงลืมอุดมการณ์ การต่อสู้เพื่อมวลชน ที่สำหรับอภิสิทธิ์ชนแล้วคือการออกงานเพียงชั่วครั้งชั่วคราวแล้วลืมไป มิได้ยืนหยัดเพื่ออุดมการณ์อย่างแท้จริง ตัวละครโซเลแดดอธิบายว่าตนเองคือคนแปลกหน้าในประเทศของตนเอง เธออยู่ในสิ่งแวดล้อมตามที่พ่อแม่จัดสรรให้ในย่านมากาติ (Makati) ซึ่งเป็นย่านที่อยู่อาศัยของมหาเศรษฐีในประเทศฟิลิปปินส์ เมื่อเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยเธอก็ไม่อาจเข้าใจและยังรู้สึกไม่เป็นส่วนหนึ่งกับเพื่อนร่วมรุ่น

เธอเหมือนคนบอดใบ้ที่ไม่รู้อะไรเกี่ยวกับประเทศของตนเอง เธอไม่สามารถพูดภาษาตากาล็อกได้ เธอไม่รู้เหตุการณบ้านเมืองใด ๆ ความไม่รู้นี้เองที่ทำให้การป่วยของเธอทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น อาการป่วยที่เรื้อรังของโซเลแดดเกิดมาจากวิกฤตในการมีอยู่ของตนเองที่เธอไม่สามารถนิยามได้ว่า เธอคือใครในสังคม เพราะเธอไม่ได้รู้สึกกลมกลืนกับกลุ่มอภิสัทชนแต่เธอก็แปลกแยกจากกลุ่มคนที่เป็นชนชั้นล่างโดยกำเนิดเช่นกัน ลักษณะของโซเลแดดคล้ายคลึงกับสภาวะหลงทางของคนฟิลิปปินส์ในยุคหลังอาณานิคมที่ไม่สามารถนิยามตนเองกับวัฒนธรรมดั้งเดิมได้ แปรกแยกกับประเทศตนเองในลักษณะ *neither here nor there* ไม่ใช่ที่นี่และที่นั่น หรือภาวะไร้ราก ดังที่ปรากฏในตัวละครเอกเรื่อง **Woman with Two Navels** ของ Nick Joaquin ตัวละครวัยรุ่นในเรื่องไม่สามารถนิยามตนเองได้ว่าเป็นใคร ขาดต้นแบบที่ดีจนนำไปสู่วิกฤตอัตลักษณ์และการเลือกลบสภาวะทรมานอย่างเช่นเดียวกัน ลักษณะดังกล่าวนอกจากจะเกิดขึ้นกับคนยุคหลังอาณานิคมแล้ว สภาวะหลงทาง สูญเสียอัตลักษณ์ สูญเสียความทรงจำที่มีต่อประเทศบ้านเกิดคือสภาวะที่เกิดขึ้นกับ ผู้พลัดถิ่น เช่นกัน *“In my case, dogged my every domestic good-my books, my souvenirs, my clothes, my home. And it was not the first time I had felt this nausea, an elemental eruption: this split in my soul.”* (Apostol, 2013, p. 83)

ตัวละครโซเลแดดผ่านประสบการณ์พลัดถิ่นเช่นเดียวกับออสทอลผู้แต่ง เมื่อกลับมายังฟิลิปปินส์เธอเปรียบเสมือนคนหูหนวกตาบอดต่อความเป็นไปของชาติ จากข้อความที่ยกมาโซเลแดดประณามตนเองที่ไม่เข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในประเทศต่างกับตัวละครโซลี หญิงสาวจากชนชั้นล่างที่รู้ทุกอย่าง ภายใต้การปกครองเผด็จการทหาร ปืน คนโง่เขลา และทองคำ มีไข่เพียงคำปลุกใจในสโลแกนของการต่อสู้เท่านั้น แต่มันคือข้อขัดแย้งกับชีวิตอภิสัทชนที่โซเลแดดมีอยู่ ความรู้ที่เธอมีจากการอ่านหนังสือไม่ใช่ประสบการณ์ตรง สภาวะแห่งความไม่รู้ เข้าไม่ถึง และความรู้สึกว่าตนเองตื่นขึ้นในสิ่งที่ปรากฏเป็นอาการป่วยทางกายของเธอคือ อาการคลื่นไส้ การปะทุของธาตุในร่างกายและการแตกสลายในจิตวิญญาณ เมื่อโซเลไปถึงสหรัฐอเมริกาเธอกลับพบว่าตนเองมีอาการสูญเสียความทรงจำบางช่วงอันเนื่องมาจากประสบการณ์บาดแผลฝังใจ โซเลพยายามจะเรียกคืนความทรงจำทุกอย่างที่เกิดขึ้นกับตนเองในมะนิลา เพื่อให้ตัวตนของเธอสมบูรณ์ การเล่าเรื่องด้วยสรรพนามบุรุษที่หนึ่งของโซเลด้วยการดำเนินเรื่องแบบย้อนหลังด้วยการเริ่มต้นด้วยเหตุการณ์ที่โซเลเดินทางมาสหรัฐอเมริกาพร้อมกับลุงจอนนี่ก่อนจะพยายาม รื้อฟื้นความทรงจำของตน เรื่องราวเหล่านี้แสดงให้เห็นความรู้สึกผิด ความรับผิดชอบต่อเพื่อนร่วมชาติและสภาวะพลัดถิ่นที่เกิดขึ้นกับโซเล

นอกจากประเด็นการสูญเสียอัตลักษณ์และความไม่รู้ของอภิสัทชนแล้วนั้น นวนิยายเรื่องนี้ยังเป็นการเล่าถึงประวัติศาสตร์การเมืองของฟิลิปปินส์ในยุคเผด็จการมาร์กอสผ่านประสบการณ์ส่วนบุคคลของตัวละครสตรี โซเลแดด เธอตระหนักว่าความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติตนเองที่เธอมีอยู่นั้นไม่ใช่เสียงของประชาชนแต่เป็นการเขียนภายใต้ร่มเงาการขึ้นของเจ้าอาณานิคม โซเลแดดพบว่าหนังสือประวัติศาสตร์ของฟิลิปปินส์นั้นแปรผันตามเสียงของเจ้าอาณานิคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอาณานิคมที่ไม่เข้าใจชาวฟิลิปปินส์ ทศนคติที่เจ้าอาณานิคมมีต่อชาวพื้นเมืองคือ ลิงป่าเถื่อนที่ก่อการจลาจล (Apostol, 2013, p. 122) ในขณะที่ชาวตะวันตกเป็นวีรบุรุษที่ถูกชาวพื้นเมืองแต่กลับต้องการดินแดนของพวกเขา ประวัติศาสตร์ที่ชาวตะวันตกเขียนขึ้นนั้นแตกต่างจากประวัติศาสตร์ที่เธอได้รับทราบจากโซลี นักปฏิวัติ โซเลแดดยอมรับกับโซลีว่าการเข้าร่วมประท้วงต่อสู้เพื่อปลดปล่อยเหล่านี้ของโซเลแดดนั้นล่าช้ากว่าคนในรุ่นเดียวกัน ความรู้สึกของโซเลแดดสอดคล้องกับข้อเสนอของอิลโด เรย์นัลโด ซี. (Ileto, Reynaldo C.) ว่าประวัติศาสตร์แห่งชาติฟิลิปปินส์ถือเป็นตัวแบบสำคัญของประวัติศาสตร์แบบชนชั้นนำชาตินิยมที่ได้รับอิทธิพลจากจารีตการเขียนประวัติศาสตร์แบบเส้นตรงของเจ้าอาณานิคม (as cited in Sirichat 2018) และก่อให้เกิดข้อถกเถียงอย่างเผ็ดร้อนในวงการเขียนประวัติศาสตร์ฟิลิปปินส์ในยุคหลังอาณานิคม ในประเด็นของการพยายามสลัดทิ้งกรอบคิดแบบชนชั้นนำนิยมและการแสวงหาหนทางในการสถาปนารอบคอบการเขียนประวัติศาสตร์ที่เอื้อให้มวลชนชนชั้นล่างกลุ่มอื่น ๆ ในหมู่เกาะฟิลิปปินส์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในประวัติศาสตร์การพัฒนาความเป็นชาติฟิลิปปินส์ วิธีการครอบงำของกรอบคิดดังกล่าวส่งผลให้เกิดการก่อรูปของ

กระบวนการแสวงหาและการผลิตความทรงจำร่วมทางประวัติศาสตร์แห่งชาติ เพื่อสร้างสำนึกร่วมในการจินตนาการถึงชุมชนทางการเมืองแบบเดียวกันของประชาชนในหมู่เกาะฟิลิปปินส์ ตัวละครโซลิเป็นนักปฏิวัติที่ตรงข้ามกับโซเลแดดทุกอย่าง ตัวละครนี้ทำหน้าที่ตั้งคำถามและกระตุ้นเตือนให้อภิสัทธีชนตั้งคำถามเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติและสถานการณ์การเมืองของประเทศที่ชนชั้นสูงมองไม่เห็นความผิดปกติ

Soli reproved me. Why do history books persuade you but not the world around you? You live in a puppet totalitarian regime, propped up by guns from America, so that we are no sovereign country but a mere outpost of foreign interests in the Far East. She said this with such conviction, I could barely reply. But, I countered, the military-industrial complex, as you call it, does it not suggest not only an economic order but also a psychiatric disorder? It occurred to me that it was a system of oppression that spurred both of our delusions-hers (to save the nation) and mine (to save myself). (Apostol, 2013, p. 123)

จากข้อความที่ยกมา โซลิตำหนิโซเลแดดว่าเธอเชื่อในหนังสือประวัติศาสตร์มากกว่าสถานการณ์ในโลกความเป็นจริงที่การปฏิวัติระบบเผด็จการมาร์กอสกำลังคุกรุ่น สถานการณ์เช่นนี้ไม่ใช่เรื่องปกติที่ประชาชนต้องอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการหุ่นเชิดที่ได้รับการสนับสนุนอาวุธสงครามจากสหรัฐอเมริกา ประเทศที่ไม่ใช่อธิปไตยอีกต่อไปแต่เป็นเพียงด่านหน้าของผลประโยชน์ของต่างชาติในตะวันออกไกล สิ่งทีโซลิมีความมั่นใจที่ได้จากประสบการณ์ตรงในฐานะนักปฏิวัติ ในขณะที่โซเลแดดเต็มไปด้วยความไม่มั่นใจ โซเลแดดตระหนักว่าทั้งเธอและโซลิต่างหลอกตัวเอง โซลียึดมั่นในประวัติศาสตร์ในรูปแบบของเธอเพราะเชื่อว่าจะสามารถช่วยประเทศชาติได้ ในขณะที่โซเลแดดเชื่อในสิ่งที่เธออ่านมาเพื่อปกป้องตนเองจากความรู้สึกผิด ความไม่รู้จักความไม่เข้าใจต่อสถานการณ์ของประเทศชาติ จากการนำเสนอประวัติศาสตร์ของตัวละครหญิง โซเลแดด ที่มีอาการสูญเสียความทรงจำระยะสั้น ตัวละครต้องปะติดปะต่อเรื่องราวในอดีตของตนแต่กลับพบว่าตัวเองไม่รู้อะไรเกี่ยวกับประเทศชาติเลย อโพสทอลสะท้อนความว่างเปล่าและวิกฤตอัตลักษณ์ของอภิสัทธีชนที่มีลักษณะเดียวกับประสบการณ์ของผู้พลัดถิ่น ประสบการณ์ส่วนบุคคลของตัวละครในเรื่องสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ในยุคเผด็จการของฟิลิปปินส์ ในสถานภาพนักเขียนพลัดถิ่น อโพสทอลคือชนชั้นนำของฟิลิปปินส์ที่กลับไปเขียนเรื่องราวของประเทศชาติแสดงให้เห็นว่าเธอมิได้ปิดหูปิดตาเกี่ยวกับสถานการณ์ในประเทศ เธอเข้าใจประสบการณ์ของนักปฏิวัติดังเช่นตัวละครโซลิ เธอสามารถวิพากษ์วิจารณ์ชนชั้นสูงและการเมืองของประเทศได้ แต่ในขณะเดียวกันเธอก็เป็นโซเลแดดที่ปิดหูปิดตา บอดี้ เข้าใจไม่จริง และไม่ได้มีส่วนร่วมเกี่ยวกับสถานการณ์ในชาติ (เพราะอยู่นอกประเทศ) ตัวละครโซเลแดดและโซลิสสะท้อนลักษณะทวิลักษณ์ที่อยู่ในสำนักของนักเขียนสตรีฟิลิปปินส์พลัดถิ่น การนำเสนอประวัติศาสตร์ส่วนบุคคลและประวัติศาสตร์ชาติในที่นี้ไม่ใช่เสียงของคนตัวเล็กตัวน้อยแต่เป็นเสียงจากชนชั้นนำของประเทศ ที่แม้จะตั้งคำถามกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศของตนและลงไม้มีส่วนร่วมกับเป็นครั้งคราว แต่ทว่าชนชั้นนำเหล่านี้ในที่สุดก็จะกลับไปสังกัดในชนชั้นของตนและมองปัญหาของชาติอยู่ห่าง ๆ ดังความเปรียบที่ปรากฏในเรื่องว่าเป็นการมองผ่านกระจกรถลิมุซีนของพวกเขาโดยที่พวกเขายังสามารถมีชีวิตที่ดีได้ไม่ว่าสถานการณ์ในชาติจะเลวร้ายเพียงใดก็ตาม “Next time you drive home to Makati, she said, look around: all you need is to look out your limousine’s window to know that it is a problem to be living the good life in such bad times.” (Apostol, 2013, p. 123)

6. บทสรุป

ในยุคหลังอาณานิคมเป็นต้นมา ประวัติศาสตร์ของฟิลิปปินส์ถูกเขียนขึ้นภายใต้โครงเรื่องการต่อสู้กู้ชาติของบุรุษเพื่อปลดแอกฟิลิปปินส์จากเจ้าอาณานิคมสเปนและการต่อต้านสหรัฐอเมริกา วรรณกรรมภาษาอังกฤษมีบทบาทในการเผยแพร่วรรณกรรมของนักเขียนฟิลิปปินส์แกผู้อ่านนานาชาติ เมื่อเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ วัฒนธรรมและการติดต่อสื่อสารของคนทั่วโลกปะทะและหลอมรวมกันอย่างไร้ขอบเขต การอพยพย้ายถิ่นของคนทั่วโลกทำให้หลายเมืองมีลักษณะเป็นหม้อหลอม (melting pot) ที่ซึ่งคนต่างชาติต่างภาษามายู่ร่วมกัน วัฒนธรรมของผู้อพยพปะทะกับวัฒนธรรมของดินแดนใหม่ที่พวกเขาอพยพไป ผู้พลัดถิ่นต่างต้องรองรับความแปลกแยกในดินแดนใหม่และเกิดความต้องการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองและอัตลักษณ์ของชาติในภาวะที่เขายู่นอกบ้านเกิด

ในขณะที่ชาวฟิลิปปินส์พลัดถิ่นมีแนวโน้มที่จะนิยามตนเองกับวัฒนธรรมกระแสหลักในที่ที่พวกเขาอยู่ในปัจจุบัน แต่พวกเขาก็ต้องเผชิญกับอัตลักษณ์ที่แท้จริงของตน การกลับไปแสวงหารากเหง้าและดินแดนของบรรพบุรุษทั้งทางตรงและทางอ้อมในสภาวะพลัดถิ่นการนิยามตนเองเป็นสิ่งสำคัญมาก การรู้ที่มาว่าตนเองมาจากไหน เพื่อที่จะเข้าใจปัจจุบันและทิศทางในอนาคตของตนเอง กลุ่มคนพลัดถิ่นจึงต้องการเครื่องอ้างอิงอัตลักษณ์ของตนหรือ “บ้าน” เมื่อใดที่ไม่รู้บ้านเกิดคือที่ใด บุคคลย่อมรู้สึกหลงทางและเป็นสิ่งมีชีวิตที่ลอยไปมาท่ามกลางกระแสมนุษย์ ผลงานของนักเขียนสตรีฟิลิปปินส์พลัดถิ่น กรณีสึกษานวนิยายของมารีวี โซลิเว็น เรื่อง *The Mango Bride* แสดงให้เห็นความพยายามของนักเขียนสตรีฟิลิปปินส์ในการเลือกนำเสนอประวัติศาสตร์ส่วนบุคคลของคนชายขอบในสังคมฟิลิปปินส์คือ กลุ่มเจ้าสาวมะม่วง ที่มาจากชนชั้นล่างและหาทางย้ายประเทศผ่านการแต่งงานกับชาวอเมริกัน มุมมองที่นานาชาติมีต่อเจ้าสาวมะม่วงเหล่านี้ถูกนำเสนอในรูปแบบสารคดีและเป็นมุมมองจากคนนอกที่อาจเจือปนอคติ การที่นักเขียนสตรีฟิลิปปินส์เขียนถึงเพื่อนร่วมชาติจากมุมมองของคนในจึงเป็นการยืนยันหยัดนำเสนอเรื่องราวที่โซลิเว็นเคยเรียกว่าเป็น “ความอับอายของชาติ” ด้วยตนเอง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการนำเสนอจากมุมมองของคนนอก ในฐานะนักเขียนพลัดถิ่นในสหรัฐอเมริกา อาจอนุมานได้ว่าความแปลกแยกที่ผู้พลัดถิ่นเผชิญมีส่วนกระตุ้นให้นักเขียนนำเสนอเรื่องราวของบ้านเกิดเพื่อแสดงสายสัมพันธ์กับแผ่นดินเกิดของตน นอกจากการนำเสนอประวัติศาสตร์ส่วนบุคคลของตัวละครเล็กน้อยที่เป็นคนชายขอบของสังคมจะเป็นการนำเสนอส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ฟิลิปปินส์แล้ว ยังเป็นการยืนยันอัตลักษณ์ของนักเขียนพลัดถิ่นเองว่าเธอไม่ได้ถูกหลอมกลืนโดยวัฒนธรรมของแผ่นดินใหม่ที่ตนอพยพไป

เมอลินดา โบบิส เลื่อนนำเสนอประวัติศาสตร์ชาติผ่านประวัติศาสตร์ส่วนบุคคลของตัวละครภายในเรื่องในรูปแบบแฟนตาซีตำนานพื้นบ้าน จดหมายรัก ขาวหนังสือพิมพ์ ในนวนิยายเรื่อง *Fish-Hair Woman* แสดงให้เห็นการโต้กลับโลกตะวันตกด้วยพลังของการสร้างเรื่องเล่า บุรุษตะวันตกในเรื่องกลับกลายเป็นเหยื่อเรื่องเล่าของสตรี ในฐานะนักเขียนสตรีพลัดถิ่น โบบิสแสดงสำนึกของการเล่าประวัติศาสตร์ชาติในยุคหลังอาณานิคมและการโต้กลับด้วยการใช้ภาษาพื้นเมืองสลับกับภาษาอังกฤษและแสดงให้เห็นการไม่สยบยอมต่ออำนาจบุรุษของสตรี สภาวะพลัดถิ่นมีส่วนกระตุ้นให้นักเขียนสตรีเป็นกระบอกเสียงเล่าเรื่องราวชาติไม่ว่าจะเป็นเรื่องจริง/เท็จ/แฟนตาซีเพียงใด เธอคือผู้มีอำนาจในการสร้างเรื่องเล่า และผู้อ่านนานาชาติต้องรับรู้เรื่องราวที่เธอสร้างขึ้น ในนวนิยายเรื่อง *Gun Dealer's Daughter* จินา โอโพสทอล นำเสนอเสียงจากชนชั้นสูงที่ประสบวิกฤตอัตลักษณ์เนื่องจากความไม่รู้และการขาดประสบการณ์ตรงกับเพื่อนร่วมชาติ โอโพสทอลนำเสนอประวัติศาสตร์ชาติในยุคเผด็จการมาร์กอสผ่านประสบการณ์ของตัวละครชนชั้นสูงแสดงให้เห็นลักษณะทวิลักษณ์ของการมีส่วนร่วมในการเมืองของชาติ ทว่าเป็นการมีส่วนร่วมเพียงชั่วคราวชั่วคราวและอย่างห่างไกล การศึกษาวรรณกรรมที่เขียนด้วยภาษาอังกฤษของนักเขียนสตรีฟิลิปปินส์พลัดถิ่นทั้งสามคนนี้ช่วยให้เกิดความ

เข้าใจในรูปแบบการนำเสนอประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของชาติในสถานะที่นักเขียนเหล่านี้อยู่นอกประเทศว่าพวกเขาได้ประกอบสร้างเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาติในรูปแบบที่แตกต่างกัน แต่มีลักษณะร่วมกันคือการแสดงความตระหนักรู้ในประสบการณ์ ปัญหาสังคม การเมือง ประวัติศาสตร์ของประเทศชาติ การสร้างสรรค์วรรณกรรมของนักเขียนสตรีพลัดถิ่นจึงเป็นการเน้นย้ำอัตลักษณ์ของนักเขียนกลุ่มนี้ที่มีได้อยู่ในประเทศ แต่ก็ยังคงดำรงรักษาอัตลักษณ์นักเขียนชาวฟิลิปปินส์ไว้ผ่านงานวรรณกรรม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- Chutima Pragatwutisarn ชูติมา ประภาศวุฒินสาร. (2011). *Kor rang sang rueang: Rueanglao attalak lae chumchon nai wannakam satri chaikorp* ก่อร่าง สร้างเรื่อง: เรื่องเล่า อัตลักษณ์ และชุมชน ในวรรณกรรมสตรีชายขอบ [Narrating home and identity of marginalized women literature]. Kopfai.
- Sirichat Rakkan สิริฉัตร รักการ. (2018). *Prawattisat niphon Philippines kab chatakam khong chat* ประวัติศาสตร์นิพนธ์ฟิลิปปินส์กับชะตากรรมของชาติ [Philippines Historiography and the Searching for the Destiny of the Nation]. Illuminations.

ภาษาต่างประเทศ

- Apostol, G. (2013). *Gun dealer's daughter*. W.W. Norton & Company.
- Asia Society. (2013). *Meet the Author: Marivi Soliven*. Retrieved November 11, 2021, from <https://asiasociety.org/philippines/meet-author-marivi-soliven>
- Bobis, M. (2012). *Fish-Hair woman*. Spinifex Press.
- Goh, R. B. H., & Wong, S. (Eds.). (2004). *Asian diasporas: Cultures, identities, representations*. Hong Kong University Press.
- Lewis, K. (1999). [Review of *Her Wild American Self*, by M. E. Galang]. *MELUS*, 24(4), 199–201. <https://doi.org/10.2307/468188>
- Madsen, D. L. (Ed.). (2003). *Beyond the borders: American literature and post-colonial theory*. Pluto Press.
- Manlapza, E. Z. (2000). Literature in English by Filipino women. *Feminist Studies*, 26(1), 187-200. <https://doi.org/10.2307/3178598>
- Milne, L. 2018. Disloyal to civilization: Metafiction as protest in Gina Apostol's *Gun Dealers' Daughter*. *MELUS*, 43(4), 104-126.
- Naidas, S. M. (2019). A Postcolonial Reading of Merlinda Bobis' *Fish Hair Woman*. *Human Behavior, Development and Society*, 20(1), 69-79.
- Soliven, M. (2013). *The Mango Bride*. Penguin group.